

Innst. O. nr. 15

(2003-2004)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 96 (2002-2003)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten)

Til Odelstinget

1. PROPOSISJONENS HOVEDINNHOLD

Sammendrag

I proposisjonen foreslår departementet at det opprettes et nytt sentralt organ som skal ha ansvaret for etterforskningen av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Departementet foreslår videre at organet gis påtalekompetanse for alle sakene der statsadvokaten etter straffeprosessloven § 67 sjette ledd har påtalekompetanse i dag. Departementet mener at det nye organet bør organiseres i regionale avdelinger som vil forestå etterforskningen i sine regioner.

Departementet ser videre behov for å gå nærmere inn på hvordan klager på politiets tjenesteutøvelse mv. blir behandlet i politietaten. Man tenker her i første rekke på saker hvor det ikke er mistanke om noe straffbart, men hvor det for eksempel rettes kritikk mot tjenestemenns opptreden eller politiets håndtering av en sak ("systemkritikk"). Departementet redegjør i proposisjonen for det arbeid som er iverksatt for å vurdere disse spørsmålene nærmere.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Anne Helen Rui, Ola Røtvei og Knut Storberget, fra Høyre, Carsten Dybevig, lederen Trond Helleland og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og

André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, mener det er nødvendig med en ny organisering av kontrollen med politiets og påtalemyndighetens tjenesteutøvelse. Politiet i Norge har gjennomgående hatt særdeles høy tillit ute i befolkningen. Slik må det fortsatt være.

Komiteen viser til at politiet er gitt stadig flere metoder for å oppklare kriminalitet. Politiet er gitt større mulighet for å anvende tvangs- og maktmidler. Komiteen innser at fremtidens kriminalitetsutvikling vil kreve ytterligere metoder og maktmidler for å kunne demme opp for kriminalitet. Dette fordrer at kontrollapparatet overfor politiets virksomhet er effektivt, uavhengig og at det har tillit i befolkningen. Slik vil et effektivt kontrollapparat i seg selv være en viktig faktor for å styrke politiets rolle.

Videre viser komiteen til at det de senere årene har vært reist betydelige innvendinger mot kvaliteten av og tilliten til etterforskningsarbeidet som gjøres av SEFO. Det kan ikke etter komiteens mening hefte en slik usikkerhet rundt denne viktige etterforskningen. Komiteen går av denne grunn inn for en betydelig omlegging av etterforskningen av politisakene.

Komiteen vil dessuten understreke at økt publikumstilgjengelighet og bedre informasjonsformidling er sentrale virkemidler for å gi publikum en god innsikt i og kontroll med behandlingen og resultatet av etterforskningen.

På denne bakgrunn støtter komiteen opprettelsen av et nytt sentralt landsdekkende organ som skal ha ansvaret for etterforskningen av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten.

Komiteen mener det er av avgjørende betydning at etterforskningen også kan utføres raskt, da sli-

ke saker er en stor belastning også for dem som er satt under etterforskning. Denne nyordningen vil kunne fungere raskere enn dagens ordning.

Komiteen mener at ordningen må gjøres mest mulig rasjonell og effektiv slik at man nå sikrer en smidig organisasjon med et minimum av nytt byråkrati. Komiteen har således merket seg Regjeringens anslag over økonomiske og administrative konsekvenser.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er av den oppfatning at Regjeringen må gis mulighet til å etablere regionale kontorer.

Flertallet vil påpeke at eventuelle regionale enheter også må gjøres helt uavhengige av arbeidet i politietaten og påtalemyndigheten. Flertallet ser behovet for at eventuelle regionale enheter ledes av en jurist. Sett ut fra at arbeidsmengden kan bli for begrenset til å ha en lederstilling på heltid, bør slike ledere også kunne bli ansatt på deltid. Flertallet vil presisere at Regjeringen har frihet til å organisere den regionale virksomheten slik den finner mest hensiktsmessig for å oppnå målet om en effektiv, uavhengig og tillitsvekkende kontroll med politiets og påtalemyndighetens tjenesteutøvelse.

2. BAKGRUNN FOR LOVFORSLAGET

Sammendrag

I samarbeid med Justisdepartementet ble det ved riksadvokatens brev 6. september 2000 nedsatt en arbeidsgruppe (Rønnebergutvalget) som skulle undersøke bl.a. kvaliteten og saksbehandlingen i De særskilte etterforskningsorganers (SEFOs) behandling og etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Rapporten ble avlevert departementet i desember 2001, og senere sendt på høring. Rønnebergutvalget konkluderer med at kvaliteten på SEFO-organenes etterforskning er tilfredsstillende. Samtidig avdekker utvalget også "til dels påfallende ulikheter mellom de forskjellige organene". Dette gjelder både i forhold til iverksetting av etterforskning, saksbehandlingstid og etterforskningens kvalitet.

Flere av høringsinstansene tok til orde for vesentlige endringer i organiseringen av etterforskningen i saker som gjelder spørsmålet om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbar handling i tjenesten. En diskusjon av den generelle organiseringen av SEFO-ordningen mv. var imidlertid ikke en del av arbeidsgruppens mandat, og ble følgelig ikke behandlet i rapporten.

På bakgrunn av ovennevnte og den kritikk som har vært fremført mot SEFO, bl.a. i media, fant departementet behov for å foreta en vurdering av orga-

niseringen av ordningen med særskilte etterforskningsorgan, jf. også St.prp. nr. 1 (2002-2003). Departementet utarbeidet et høringsnotat på bakgrunn av ovennevnte høringsrunde, og gjennomførte høringsmøte 7. mars 2003 med påfølgende skriftlig høring.

I kapittel 3 i proposisjonen foretar departementet et tilbakeblikk på ordningen med særskilte etterforskningsorganer, og det vises til proposisjonen på dette punkt.

Komiteens merknader

Komiteen tar til etterretning Rønnebergutvalgets vurdering av at SEFO-organenes etterforskning er tilfredsstillende. Komiteen merker seg imidlertid at det ble avdekket til dels påfallende ulikheter mellom de forskjellige organene, både i forhold til iverksetting av etterforskning, saksbehandlingstid og etterforskningens kvalitet. Dette underbygger at det er nødvendig med en ny organisering av etterforskningen av saker som gjelder spørsmålet om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten. Videre merker komiteen seg at ca. 30 pst. av anmeldelsene som ble inngitt til SEFO i realiteten var klager over kritikkverdige men ikke straffbare forhold. Komiteen vil av denne grunn be Regjeringen intensivere arbeidet med å få en klar prosess rundt klagebehandlingen.

3. PÅTALEKOMPETANSEN

Sammendrag

Spørsmålet om tiltale avgjøres i dag som hovedregel av statsadvokaten etter innstilling fra det enkelte SEFO-organ.

Rønnebergutvalget foreslår i sin rapport å overføre påtalekompetansen for SEFO-sakene fra statsadvokatene til SEFOs organer. Aktoreringen av sakene foreslo Rønnebergutvalget å overlate til SEFO-organets advokatmedlem.

Høringsinstansene er delt i synet på forslaget om overføring av påtalekompetanse til etterforskningsorganet. Et knapt flertall av høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget er negative til en slik ordning.

Departementet foreslår at det sentrale organets leder gis påtalekompetanse for alle SEFO-sakene der statsadvokaten etter straffeprosessloven § 67 sjette ledd har påtalekompetanse i dag, dvs. i alle saker der ikke påtalespørsmålet etter straffeprosessloven §§ 64 og 65 hører under Kongen i statsråd eller riksadvokaten. En slik løsning vil samsvare best med reglene for påtalemyndigheten for øvrig, og er i tråd med riksadvokatens syn.

Når det gjelder det sentrale organs avgjørelser av påtalespørsmålet, er det et spørsmål om disse bør kunne påklages til riksadvokaten på lik linje med det

som gjelder for statsadvokatenes avgjørelser i disse sakene i dag. Mot en slik løsning taler at det vil kunne svekke organets uavhengige stilling. Departementet vil likevel foreslå en løsning der det sentrale organs avgjørelser av påtalespørsmålet kan påklages til riksadvokaten. Løsningen innebærer en rettssikkerhetsgaranti, som er særlig viktig i en situasjon som her der man løfter påtalekompetansen ut av den ordinære påtalemyndigheten. Dette innebærer også at det blir god sammenheng og klare linjer i påtalesystemet, hvilket departementet legger avgjørende vekt på. Departementet går videre inn for at organet skal være undergitt riksadvokatens alminnelige instruksjonsmyndighet ved etterforskning og påtale.

I tillegg til de foreslåtte endringer i straffeprosessloven §§ 59 a og 67, nødvendiggjør forslaget om overføring av påtalekompetansen en rekke endringer i påtaleinstruksen kapittel 34. Her vil departementet blant annet komme tilbake til enkelte sider ved det interne forholdet mellom sentralorganet og de regionale enhetene. Forslag til endringer i påtaleinstruksen vil bli sendt på høring på et senere tidspunkt.

Komiteens merknader

Komiteen støtter at Spesialenheten for politisaker gis påtalekompetanse for alle saker der statsadvokaten har påtalekompetanse i dag. Komiteen finner det naturlig at påtalekompetansen tillegges lederen av det sentraliserte organet, og at det kreves at vedkommende skal ha juridisk embetseksamen og bred juridisk erfaring.

Komiteen støtter at lederen skal kunne delegerer påtalekompetansen til andre med juridisk embetseksamen. Komiteen støtter videre at lederen og eventuelle andre som får delegert påtalekompetanse, er underordnet riksadvokaten. Komiteen ser dette som en viktig rettssikkerhetsgaranti, og organiseringen vil medføre god sammenheng og klare linjer i påtalesystemet.

Komiteen understreker at organiseringen av enheten sikrer at vedkommende som tillegges påtalekompetansen ikke tar del i etterforskningen i de konkrete saker, men vurderer påtalespørsmålet når innstilling foreligger.

4. ORGANISASJONSMODELL

Sammendrag

De særskilte etterforskningsorganenes organisering er nærmere regulert i påtaleinstruksen. Særskilte etterforskningsorganer (SEFO) er opprettet i hvert statsadvokatdistrikt med unntak av Oslo statsadvokatdistrikt hvor det er opprettet tre organer. Hvert organ har i utgangspunktet et varaorgan bestående av tre varamedlemmer.

Departementet drøftet i høringsnotatet tre alternative organisasjonsmodeller:

- Utvidelse av dagens ordning med etablering av Sentralenhet for SEFO
- Sentralt landsdekkende organ
- Sentralt organ organisert i avdelinger etter geografisk prinsipp

Ingen høringsinstanser går inn for å beholde SEFO-ordningen slik den er i dag. Høringsinstansene er delt i synet på hvilken av de foreslåtte modellene som er best egnet for etterforskningen i disse sakene.

Samlet sett finner departementet, på bakgrunn av høringsrunden, at det bør opprettes en sentralisert ordning for etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten som bør organiseres i avdelinger etter geografisk prinsipp. Det foreslås at det nye organet gis navnet Spesialenheten for politisaker. Organet bør ha politimyndighet. Politimyndigheten bør tildeles etter nærmere bestemmelse av Justisdepartementet.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er viktig at den nye organiseringen sikrer en rettssikker og ensartet behandling av dem som vil anmelde ansatte i politiet eller påtalemyndigheten. Ordningen må videre ivareta rettssikkerheten til dem som blir beskyldt for ulovlige handlinger.

Komiteen ønsker å påpeke at det nye organet må sikre høy faglig kompetanse hos dem som skal utføre etterforskningen. Det er videre grunnleggende for å gi allmennheten tillit til etterforskningen i disse sakene at ordningen sikrer uavhengighet for organet som skal lede etterforskningen og avgjøre påtalespørsmålet. Dette innebærer at det må være nødvendig organisatorisk avstand mellom etterforsker og anmeldt embets- eller tjenestemann.

Komiteen støtter langt på vei Regjeringens organisasjonsmodell, men mener det skal lovfestes at etterforskningen av ansatte i politiet og påtalemyndigheten ledes av et sentralt organ, og vil foreslå dette nedenfor. Enheten skal bestå av et visst antall fast ansatte som vil forestå etterforskningen. Komiteen vil derfor foreslå følgende:

"Straffeprosessloven § 67 sjette ledd første punktum skal lyde:

I saker som gjelder anmeldelse av embets- eller tjenestemenn i politiet eller påtalemyndigheten for å ha begått en straffbar handling i tjenesten, skal *etterforskningen foretas og ledes av et eget sentralt organ etter nærmere fastsatte regler.*"

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, går videre inn for at det forskriftsfestes at det ved behov kan opprettes regionale enheter som kan bistå med etterforskning, og at de ansatte i disse enhetene er sikret uavhengighet til politi og påtalevirksomhet. Den foreslåtte karantenetid tiltres, dog slik at dette gjelder for dem som rekrutteres fra annen type virksomhet enn politiet. Flertallet foreslår etter dette følgende:

"Straffeprosessloven § 67 nytt syvende ledd skal lyde:

Kongen kan bestemme at det etableres regionale kontorer underlagt den sentrale enheten hvor de som utøver etterforskning er ansatt i etterforskningsenheten og uavhengig fra politi- og påtalemyndigheten."

Komiteen tar til etterretning at det nye organet gis navnet Spesialenheten for politisaker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at SEFOs organisering også tidligere har vært diskutert, blant annet som følge av et privat forslag fra representanten fra Fremskrittspartiet. Disse medlemmer vil, nå som da, hevde at et landsdekkende sentralt organ vil være den beste måten å organisere den nye enheten på. Disse medlemmer vil vise til at dette også er i tråd med Politiets Fellesforbunds ønske om organisering.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Det opprettes et sentralt landsdekkende organ som skal ha ansvaret for etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten."

5. NÆRMERE OM SAMMENSETNINGEN AV ET FREMTIDIG ORGAN

Sammendrag

Når det gjelder dagens krav til hvem som bør oppnevnes som medlemmer, vises det til påtaleinstruksen § 34-1 annet ledd, jf. Ot.prp. nr. 4 (1994-95) om lov om endringer i straffeloven m.m. hvor departementet uttaler at til organet vil det bli oppnevnt fortrinnsvis to, men i alle fall ett medlem, som ikke tidligere har arbeidet i politi eller påtalemyndighet.

Departementet ga i høringsnotatet uttrykk for at det kan synes uheldig dersom man i en ordning for etterforskning av denne type saker kun har medlemmer med politi- og påtalebakgrunn. Det har ut fra hensynet til publikums tillit til ordningen og for å sikre en uhildet behandling, også vært et mål å rekruttere personer uten politi- og påtalebakgrunn til etterforskningsorganene. Bakgrunnen har vært antakelsen om at ikke bare ansatte, men også tidligere ansatte innen

politiet og påtalemyndigheten har et habilitetsproblem.

Høringsinstansene er overveiende positive til at den sammensetning av kompetanse man har under dagens ordning, med personer med bakgrunn som dommere, forsvarsadvokater og politietterforskere, videreføres. Betydningen av etterforskningskompetanse understrekes av langt de fleste høringsinstansene.

Departementet ser det slik at Spesialenheten bør kunne anmode om bistand og bestille tjenester fra ulike kompetansemiljø på de fagfelt hvor denne selv ikke kan forventes å knytte til seg egen kompetanse. For eksempel besitter politiets særorganer særlig god kompetanse innen sine fagområder, noe som kan være en ressurs også i Spesialenhetens saker.

Departementet har merket seg de prinsipielle og praktiske argumentene mot forslaget om karantenetid. Samtidig taler en rekke argumenter for en slik regel fremfor en regel om at en viss andel skal være uten erfaring fra politi- og påtalemyndighet. Det sentrale bør, slik departementet ser det, være å fremskaffe de best kvalifiserte personene, samtidig som man gjennom karantenetid kan ivareta hensynet til tilliten. Departementet finner det således hensiktsmessig å foreslå karantenetid på 2 år for de av avdelingenes medlemmer som rekrutteres fra stillinger som dommere eller advokater.

Departementet vurderer det samlet sett dit hen at de regionale avdelingene i hovedsak bør få politifaglig etterforskningskompetanse fra tidligere polititjenestemenn. Slik vil man muligens kunne unngå noe kritikk i form av at polititjenestemenn etterforsker kolleger. De tidligere polititjenestemennene som rekrutteres til verv, bør derfor ha en tilsvarende karantenetid som de øvrige medlemmene.

Da det for bemanning av ledelsen og avdelingen som omfatter Østlands- og Oslofjordområdet vil være tale om stillinger på heltid, fremstår det ikke som naturlig å operere med verken karantenetid eller lignende for ansatte med bakgrunn i politiet eller påtalemyndigheten, da dette ikke forekommer i andre deler av straffesakssystemet. Det samme gjelder i den grad en ansetter etterforskere på heltid til de øvrige avdelingene.

Departementet antar at det vil være behov for om lag 10 personer i full stilling ved avdelingen som omfatter Østlands- og Oslofjordområdet. Dette bør være både personer med erfaring som politietterforsker og med erfaring som dommere eller forsvarsadvokater. Av hensyn til saksmengden anses det ikke å være behov for ansatte i full stilling i de øvrige regionale avdelinger. Personer med erfaring som dommere, advokater og politietterforskere vil fortsatt være de mest aktuelle gruppene for å inneha denne type verv.

Departementet ser det som helt nødvendig at lederen av Spesialenheten har juridisk embetseksamen og bred juridisk erfaring for å kunne utøve påtaleansvaret. I utøvelsen av påtaleansvaret vil lederen og eventuelt de andre som tildeles påtalemyndighet være underordnet riksadvokaten. Lederen av enheten bør etter departementets oppfatning ikke ta del i etterforskningsledelsen i de konkrete saker, men vurdere påtalespørsmålet når innstilling foreligger fra en av de regionale avdelinger.

Komiteens merknader

Komiteen ser det som avgjørende at rekrutteringen til organet ivaretar at det er godt kvalifiserte personer som ansettes, samtidig som det er nødvendig organisatorisk avstand til dem som etterforskes.

Komiteen finner det nødvendig å understreke at målet med omorganiseringen er å sikre en rettsikker og ensartet behandling av dem som vil anmelde ansatte i politiet eller påtalemyndigheten. For å oppnå dette er det avgjørende at de ansatte er uavhengige og at det er nødvendig organisatorisk avstand mellom etterforsker og anmeldt embets- eller tjenestemann. Å sikre at allmennheten har tillitt til etterforskningen av disse sakene er et viktig mål for omorganiseringen.

Komiteen støtter forslaget om at Spesialenheten skal kunne anmode om bistand og bestille tjenester fra ulike kompetansemiljø på de fagfelt hvor denne selv ikke kan forventes å knytte til seg egen kompetanse.

6. NÆRMERE OM ANTALL ETTERFORSKINGSENHETER I EN FREMTIDIG ORDNING

Sammendrag

Den nåværende inndeling i og antallet SEFO-distrikter har medført visse problemer i forbindelse med Politireform 2000, hvor antallet politidistrikter ble senket til 27. Dette har medført at enkelte SEFO-organ kun dekker ett politidistrikt. For å ivareta habilitet bør polititjenestemannsmedlemmet komme fra et annet politidistrikt og således ikke etterforske tjenestemenn fra eget distrikt.

Departementet mener det er hensiktsmessig å operere med færre regionale avdelinger enn det er statsadvokatdistrikter. Dette vil medføre at ingen avdelinger vil tilsvare politidistrikter. Videre vil dette også gi personellmessig "robuste" og mindre sårbare avdelinger enn tilfellet er med dagens SEFO-organer. Nedenstående forslag til inndeling i avdelinger er basert på antallet saker i de ulike SEFO-organene og geografi:

- Østlands- og Oslofjordområdet (Østfold, Hedmark, Oppland, Akershus, Oslo, Buskerud, Vestfold og Telemark) - Avdeling Øst
- Sør- og Sør-Vestlandet (Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland) - Avdeling Sør
- Vestlandet (Hordaland og Sogn og Fjordane) - Avdeling Vest
- Midt-Norge (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) - Avdeling Midt-Norge
- Nord-Norge (Nordland, Troms og Finnmark) - Avdeling Nord

Organets sentrale ledelse bør av faglige og praktiske hensyn samlokaliseres med avdeling Øst.

Høringsrunden har vist betydningen av en sentralisering av ordningen med etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten, samtidig som det også synes å være et klart behov for en regional tilstedeværelse av etterforskningsenheter. Departementet finner det således hensiktsmessig at det opprettes et visst antall regionale avdelinger for å sikre dette.

De fleste høringsinstansene har stilt seg positive til den geografiske inndeling av avdelingene som er foreslått. Departementet finner derfor i lys av ovennevnte ikke grunn til å endre den foreslåtte geografiske inndeling av organets avdelinger.

Departementet finner det imidlertid hensiktsmessig at denne inndelingen bør kunne justeres ettersom man vinner erfaring med den nye ordningen for etterforskningen i denne type saker. Departementet vurderer det på bakgrunn av høringsrunden som fordelaktig at organets ledelse samlokaliseres med avdeling Øst.

Komiteens merknader

Komiteen finner det hensiktsmessig at det sentrale organet lokaliseres utenfor Oslo i nærhet til hovedflyplassen på Gardermoen; bl.a. for å sikre mulighet for rask uttrykning.

Komiteen viser videre til at inn under Regjeringens myndighet til å organisere enheten, ligger også adgangen til å plassere de ansatte i den nasjonale enheten ulike steder i landet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, finner at det ligger innenfor Regjeringens egen myndighet å organisere de regionale enhetene, men understreker at organiseringen må ivareta omorganiseringens hovedformål om å sikre allmennhetens tillit til at etterforskning og påtalevedtak mot embets- og tjenestemenn i politiet og påtalemyndigheten skjer på en mest mulig uholdbar og uavhengig måte.

7. KLAGEORGAN FOR BEHANDLING AV KLAGER MOT POLITIET

Sammendrag

I Rønnebergutvalgets rapport om SEFOs etterforskning, er det foreslått at det etableres et eget Klage- og tilsynsorgan til behandling av klager på politiet.

En opprettelse av et eget klageorgan for behandling av klager mot politiet vil trolig nødvendiggjøre endringer i regelverket. Det er en rekke spørsmål som må utredes og vurderes før departementet kan fremme forslag om opprettelse av et slikt klageorgan for politisaker. Et slikt forslag krever også en grundig høringsprosess. Departementet vil komme tilbake til saken så raskt som mulig.

Komiteens merknader

Komiteen er enig med Regjeringen i at det er behov for en ny ordning for behandling av klager mot politiet og påtalemyndigheten, og ber Regjeringen snarest mulig komme tilbake til Stortinget med forslag til endret modell for behandlingen av slike klager. Etter komiteens oppfatning er det viktig at klager på urettmessig opptreden mot ansatte i politi- og påtalemyndighet får en mer grundig behandling enn tilfellet er i dag. Dette er ikke minst viktig for å bevare tilliten til etaten hos befolkningen.

Komiteen ønsker derfor å gjøre det lettere å behandle klager på politiets og påtalemyndighetens tjenesteutøvelse. Det er i bakgrunnen for proposisjonen kommet fram at nærmere 30 pst. av de anmeldelsene som inngis til SEFO, i realiteten er klager over kritikkverdige, men ikke straffbare forhold begått av politiet. Sakene blir av den grunn ofte henlagt uten nærmere etterforskning. Komiteen anser dette som svært uheldig i forhold til allmennhetens tillit til politi og påtalemyndighet.

Komiteen understreker at det er ønskelig med en størst mulig forvaltningsmessig sluttbehandling av klager, og at politimestrenes arbeidsgiveransvar må fremheves i denne sammenheng. Man har størst mulighet for å følge opp og endre kritikkverdige forhold ved en slik ordning. Komiteen mener at det bør åpnes for en saksbehandling hvor reelle klager "sluses" ut av etterforskningsenheten og til administrativ sluttbehandling i politiet med ankeadgang til Politidirektoratet etter nærmere retningslinjer gitt av regjeringen. Spesialenheten for politisaker pålegges å oversende saker til forvaltningsmessig klagebehandling dersom etterforskningen i enheten avklarer kritikkverdige forhold. Komiteen vil påpeke at dette klargjør det linjeledelseansvar som gjelder i politiet og at ansvaret derav ligger på flere nivå.

Komiteen viser til at i Rønnebergutvalgets rapport om SEFOs etterforskning, er det foreslått at

klager behandles av et eget klage- og tilsynsorgan. Komiteen vil understreke at også andre modeller bør utredes av departementet.

Komiteen foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen gi regler om behandlingen av klagesaker på embets- og tjenestemenn i politi og påtalemyndighet."

Komiteen vil fremheve at en alternativ modell er at det nye etterforskningsorganet for politiet og påtalemyndigheten også behandler klagesakene fullt ut. Komiteen antar at dette vil styrke det nye etterforskningsorganets legitimitet i befolkningen i større grad enn dagens SEFO. I tillegg vil publikum kunne henvende seg til ett sted uavhengig av om klageren vet om forholdet det klages på var en ulovlig handling eller ikke. Komiteen er av den oppfatning at klagesaksbehandlingen uansett må være mer omfattende enn at det kun er den innklagedes overordnede som behandler klagen, selv om overordnede synspunkter også må vektlegges ved behandlingen av klagen.

8. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Det antas samlet sett at en ny ordning som foreslått vil innebære driftskostnader på om lag 21 mill. kroner.

9. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet

Det opprettes et sentralt landsdekkende organ som skal ha ansvaret for etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten.

10. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om endringer i straffeprosessloven
(ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten)

I

I straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 gjøres følgende endringer:

§ 59 a første ledd skal lyde:

Følgende vedtak av påtalemyndigheten kan med de begrensninger som følger av annet ledd, påklages til nærmeste overordnet påtalemyndighet:

1. henleggelse,
2. påtaleunntatelse,
3. utferdigelse av forelegg,
4. utferdigelse av tiltalebeslutning,
5. vedtak etter § 459 (soningsutsettelse).

Riksadvokatens vedtak kan ikke påklages. *Vedtak som nevnt i § 67 sjette ledd, kan påklages til riksadvokaten.*

§ 67 sjette og nytt syvende ledd skal lyde:

I saker som gjelder anmeldelse av embets- eller tjenestemenn i politiet eller påtalemyndigheten for å ha begått en straffbar handling i tjenesten, *skal etterforskingen foretas og ledes av et eget sentralt organ etter nærmere fastsatte regler.* Det samme gjelder når påtalemyndigheten finner at det foreligger mistanke om straffbar handling i tjenesten som tilsier at etterforsking igangsettes mot noen person som nevnt i første punktum eller når en mistenkt selv begjærer etterforsking. *Lederen eller en annen i organet med juridisk embetseksamen som lederen gir fullmakt i henhold til generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten, avgjør spørsmålet om tiltale når påtalespørs-*

målet ikke hører under Kongen i statsråd eller riksadvokaten. *I saker der organet avgjør spørsmålet om tiltale, utføres aktoratet av lederen av organet eller av en annen i organet som lederen gir fullmakt. Riksadvokaten kan instruere organet.*

Kongen kan bestemme at det etableres regionale kontorer underlagt den sentrale enheten hvor de som utøver etterforsking er ansatte i etterforskingsetaten og uavhengig fra politi- og påtalemyndigheten.

Nåværende syvende og åttende ledd blir åttende og nytt niende ledd.

II

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Kongen gir nærmere overgangsregler.

B.

Stortinget ber Regjeringen gi regler om behandlingen av klagesaker på embets- og tjenestemenn i politi og påtalemyndighet.

Oslo, i justiskomiteen, den 13. november 2003

Trond Helleland

leder

Knut Storberget

ordfører